

3. Булах І.С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків : автореф. дис. ... д.психол.н : 19.00.00 / Ірина Сергіївна Булах. – К., 2004. – 46 с.

4. Савчин М. Програма особистісно-професійного зростання майбутнього педагога: Методичні рекомендації до її складання [Електронний ресурс] / М. Савчин, Л. Василенко. – Режим доступу: http://dspu.edu.ua/sgf/fd/N_school.htm

5. Скрипаченко Т. В. Психологічний феномен особистісного росту /Т. В. Скрипаченко // Проблеми сучасної психології. – 2013. – № 1. – С. 59-65. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspz_2013_1_13

Черезова Ірина,

кандидатка психологічних наук,
доцентка,

Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ

Розбудова системи національної освіти України вимагає підготовки нової генерації вчителів – відповідальних, творчих, конкурентноспроможних, здатних швидко адаптуватися до нових умов сучасної дійсності. Випускники закладів вищої освіти, які розпочинають педагогічну діяльність, мають стати «агентами змін» сучасної української школи та безпосередньо здійснювати реформування освітньої сфери [1].

У дослідженнях (С. Кондратьєва, О. Милославова, О. Мороз, В. Семиченко, О. Солодухова, В. Столін та ін.), присвячених адаптації як особливому явищу, її розглядають як процес, який відбувається водночас у різних системних вимірах. У найпоширенішому значенні під адаптацією розуміють процес пристосування організму до нового середовища. У смисловому плані, адаптація – це зміни, що відбуваються

з організмом доти, доки він знову не відповідатиме новим умовам життя. Під адаптацією також розуміють рівновагу, гармонію та взаємовідповідність між організмом та середовищем. Ще одним аспектом є розуміння адаптації як результату пристосувального процесу. Професійна адаптація розуміється як процес, який полягає у здатності людини пристосуватися до соціальних, психологічних та професійних умов праці [1, с. 14, 352].

Період адаптації молодого людини після закінчення закладу вищої освіти до професійної діяльності вважається важким, адже адаптація йде в багатьох напрямках і характеризується стрімким зростанням напруженості праці та самопочуття. Потрапляючи в принципово нові умови, людина гостро реагує на зміни і на фізіологічному, і на психологічному рівнях.

На психологічному рівні адаптація виявляється як відчуття внутрішнього дискомфорту, невпевненості, зростання психічного напруження, підвищення тривожності, явний або прихований конфлікт із соціальним оточенням.

За психологічним змістом виокремлюють такі варіанти взаємодії людини з новим середовищем:

- переадаптація – пристосування до майбутнього, уявлених ситуацій, формування психологічної установки на адаптацію (навчання у закладі вищої освіти, де молода людина переважно на теоретичному рівні оволодіває змістом майбутньої професійної діяльності, завершує своє професійне самовизначення, набуває первинного досвіду розв'язання професійних проблем);

- дезадаптація – відвикання від звичних умов життя (прихід до школи як у нове середовище, але в нових умовах особистий досвід молодого людини не може допомогти розв'язати питання, що виникають, а система відношень не відповідає об'єктивним реаліям);

- реадаптація – відвикання від одних «нових умов» та при звичаєння до інших (так, студенти вже пройшли кілька періодів адаптації, проте щоразу виникала потреба пристосовуватися до нового змісту та умов діяльності);

- дисадаптація – неадаптованість, нездатність пристосуватися до нових умов соціального середовища, стан невідповідності людини вимогам середовища (адаптація відбувається незадовільно) [3, с. 65].

Психологічна адаптація має кілька напрямів, за якими відбувається перебудова системи відношень і засобів взаємодії індивіда з іншими людьми:

1. Включення в нову систему діяльності (зміна робочого навантаження, розширення спектру виконуваних дій, зміна системи контролю над діяльністю тощо).

2. Зміна ролевих позицій («дитина»-«дорослий»).

3. Звикання до нового середовища, перебудова життєвого ритму (різка зміна режиму праці, відпочинку, побуту, збільшення соціальних контактів, нове місце проживання, інші побутові умови тощо).

Вивчаючи структуру процесу адаптації, дослідники розглядають кожен подій і в цілому весь процес як систему, що складається з двох взаємозумовлених компонентів: адаптивної ситуації та адаптивної потреби. Адаптивна ситуація пов'язана з переходом особистості з одного середовища в інше або зі зміною середовища. Адаптивна потреба розглядається як відповідна реакція особистості на зміну певних умов соціального середовища й супроводжується приведенням у відповідність власних стереотипів, звичок, уявлень тощо [3, с. 67].

Потреба різкої зміни звичного робочого стереотипу, прийняття нової системи орієнтацій, нові принципи організації – процес доволі складний і супроводжується негативними переживаннями, нервовими зривами, стресовими реакціями у разі незадовільної адаптації

(дисадаптації). Чинниками, що поглиблюють труднощі адаптаційного періоду, є такі:

- відсутність умінь і навичок самоорганізації, несформованість умінь здійснювати психічну саморегуляцію поведінки і діяльності;
- нездатність усвідомлювати вимоги до рівня інтеграції діяльності;
- особистісна схильність фіксуватися на негативних сторонах життя;
- розлука з сім'єю, звичним колом оточуючих, побутові та матеріальні труднощі;
- розходження між раніше сформованою ідеальною моделлю діяльності та її реальним характером;
- недостатня психологічна підготовленість до педагогічної діяльності, несформованість професійної позиції тощо.

Процес адаптації, який відбувається незадовільно, може створювати настільки значне навантаження на людину та її подальший розвиток, що порушується структура зв'язків між окремими складовими особистості – деструктування особистості.

Період першої професійної адаптації характеризується ще незавершеністю розвитку молодої людини, відсутністю в неї достатнього досвіду самостійного, відповідального життя. Засвоєння соціального та професійного простору тільки розпочинається. Необхідно визначити своє ставлення до безлічі життєвих явищ, накопичити тактичні прийоми поведінки та операційні процедури розв'язання актуальних ситуацій.

Адаптація молодого вчителя до умов педагогічної діяльності буде позитивною, якщо він досягне наскрізного багатовимірного бачення своєї професійної діяльності, пов'язуватиме з нею власні життєві смисли, створить індивідуальну стратегію стосунків з учнями,

педагогічним та батьківським колективами й іншими соціальними групами. Для цього молода людина має бути здатною до змін і водночас до пошуку загальної стратегії життя та професійної діяльності, становлення власної, особистісної системи поглядів і ставлень.

Таким чином, проблема практичного входження молодих учителів у професійну діяльність є однією з найбільш важливих соціально-психолого-педагогічних проблем. Важливо, щоб молодий учитель сам усвідомлював необхідність подолання труднощів, контролював виникнення психологічних стереотипів та упереджень, переборював не лише зовнішні обставини, а й внутрішні особливості, які можуть призвести його до порушення відносин з професійною діяльністю та соціальним середовищем.

Список використаних джерел

1. «Нова українська школа: простір освітніх можливостей». К., 2016.
2. Большая психологическая энциклопедия. М.: Эксмо, 2007. 544 с.
3. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. К.: Вища школа, 2004. 335 с.

Віктор Чумак,

кандидат психологічних наук,
доцент,

Бердянський державний
педагогічний університет

Юлія Клішко,

студентка 2 курсу,

факультет психолого-педагогічної
освіти та мистецтв

Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Сьогодні освітня галузь в Україні зазнає значних трансформацій: активно проводяться реформи в галузі підготовки майбутніх учителів, яким у подальшому буде необхідно забезпечити оптимальний